

trbuha². Pri čitanju i ocjenjivanju prijevoda treba dakako biti načistu, šta su arhaizmi, a ne sve, što pojedinci ne znaju, trpiti đuture u tu ili koju drugu kategoriju. Ima nekih ljudi, kojima je strast da ubijaju riječi, a tek su se možda rodile u njihovoj glavi. Neka je riječ mrtva tek onda, kad je nitko više ne upotrebljava. A da li se upotrebljava u dobrim književnim djelima, u gradskim ili pučkim govorima, treba to najprije točno ustanoviti, a tek onda suditi.

KAKO SMO PREVODILI CERVANTESA?

(*Don Quijote* u prijevodu Đorđa Popovića)

Josip Tabak

Od Cervantesovih djela naša nas je prijevodna književnost upoznala s *Don Quijotom* i s *Uzoritim novelama*. Ne kanimo ovdje duljiti o tome, šta znače ta djela: svima nam je znano i jedno i drugo. Ali, prije nego što prijedemo na naš predmet, reći ćemo za uvod samo nešto o jeziku i stilu u tim djelima, o nekim njihovim posebnostima i o poteškoćama, što se isprečuju prevodiocu, koji tim djelima prilazi ozbiljno i s poštovanjem.

U svojoj prozi Cervantes se bitno razlikuje od drugih pripovjedača, napose od talijanskih. Dok Boccaccio, na priliku, ostaje rob i poklonik klasičke, Cervantes je prema njoj ravnodušan. Talijanski pripovjedač voli i uvažava drevno znanje, a španjolski se oslobađa svega te se vodi samo svojim osjećajem, najavljujući nov oblik humanizma, pojednostavljena i neposredna, bez obzira na forme, i ravnajući se po onoj: Što mi na srcu, to mi i na jeziku. Boccaccio uzima iz klasike s poštovanjem i gotovo s nekom pobožnošću, a Cervantes u skladište klasike poseže, kad mu je želja da se nasmije; u talijanskog pripovjedača i njegovih sljedbenika sve služi jednom licu i jednom zbivanju, dok je u Španjolca, kako netko kaza, »promet i vreva«, junaci polako, ali neprestano dolaze i odlaze, a ipak nigdje nikakve zbrke ili sudara: protančan ukus i mediteransko osjećanje mjere upravlja tom »vrevom«. Isto je tako i u pogledu jezika. Cervantes u svojoj prozi majstorski združuje narodne, pučke jezične elemente s modernim stilom Renesanse. Istina, često se služi dugim rečeničnim nizovima, ali gdje mu se pruži zgoda i pokaže potreba, Cervantes ide dalje, ničim se ne ograničava, ne poznaje knjiške ukočenosti ni cjepidlačenja gramatičarskog, nego

² Bilo je doduše vrlo uspješnih pokušaja, da su vrsni prevodioci preveli nekoga pisca u svoj jezik onoga stoljeća, u kome je stvarano djelo na originalnom jeziku. Tako je učeni Littré u 19. stoljeću preveo Danteov *Pakao* na francuski jezik 14. stoljeća. No to su tek uspjele igre erudita, namijenjene ograničenom broju upućenih čitalaca, kojima žele historijskom rekonstrukcijom i u prevedeni tekst uliti dah onoga stoljeća. Tko prevodi za »prosječnog« čitaoca, treba dakako da prevodi suvremenim književnim jezikom.

mu jezik upravo vri i ključa, teče u poplavi od glagolâ, izbija u mlazovima pučkoga govora, jedva pravilna, raste u bujici sočne narodne riječi...

Cervantes nije kabinetski radnik; to je bivši vojnik i sužanj, čovjek, kojega sudbina baca u poslove ratničke, porezničke i književne, u različite i neobične zgode, u kojima ni zatvor ne izostaje; ulazi u sve moguće zakutke i ćor-budžake, drug je svakakvim probigorama, poznaje podzemlje i njegov govor, nazvan *germania*... Stoga mu je i stil bez pripreme, bez dotjerivanja, začudno jednostavan i savršeno neposredan, s riječima, koje s uha idu izravno u srce, s rečenicama, što su zabilježene onako, kako su izgovorene u konobi, u svratištu, na ulici, jer je to Cervantesu istina svagdašnja — stvarnost ceste i krčme, ulice i točionice, govor kozarâ i sudoperâ, krčmara i vodonoša, mazgara i prekapača tuđih džepova. Taj je govor jednostavan i neusiljen, kao što je jednostavan i neusiljen i dolazak novih junaka na pozornicu — postupak, u kojem je Cervantes nedostižan.

I samo slikanje ljudi, okoline, života, u svoj onoj šarolikosti i prpošnosti španjolskoj, iznosi Cervantes u laku crtežu, najčešće samo nabačenu, u tehnicu *clair-obscura*, uz podrugljive primjedbe, uz humorističko podcrtavanje. Nigdje ne nailazimo ni na kakav uglačan pejzaž, ni na koji veličanstven krajolik, nigdje na sitničav opis kakve muzejske starine. Cervantesu je lakše pri duši, kad pečenica cvrči ili čutura klokoće, negoli kad slavuj bigliše; miris pržene ribe draži mu je od ambre, a vonj kuhinje slađi mu je od blagovonja plemenitih ruža; radije slika mrtvu prirodu na gozbi u Sevilji ili krčmu u Toledu negoli banku svetog Đorđa u Đenovi ili crkvu svetog Petra u Rimu; lakše mu za rukom polazi prikaz kakve tučnjave, kakva šaljiva prizora ili pak opis vinskih svojstava negoli razmišljanje nad kakvim starim spomenikom; više ga privlači svakodnevna šarolikost negoli sivost arheologije, više život negoli historija. Cervantesovim junacima ne treba vodiča po nepoznatim gradovima, jer se na svem svijetu krčme razaznaju po botku mirisu vina, ulja i pržene ribe, a to je za prvu pomoć sasvim dovoljno. Kad se Tomas Rodaja (Rodaha) i kapetan Valdivia iskrcaju u Đenovi, odmah sa svom družinom zalaze u krčmu — ono o crkvi spomenulo se samo reda radi; ni jednome od te dvojice obrazovanih ljudi ne pada na um ni najstarija banka u Evropi ni slavna prošlost onoga grada; nije im u glavi ni Andrea Doria ni vladavina francuska; ne tragaju ni za kakvom starinom, ne vode brige ni o kakvoj mramornoj palači, ali znaju i kušaju sva moguća vina, talijanska, grčka i španjolska...

Za uspješno, cervantesovsko slikanje onog vremena i prostora bio je, dakako, potreban i poseban instrumenat — cervantesovski jezik, a da se opet to bujanje i previranje prenese na neki drugi jezik, potrebno je, da prevodilac suvereno vlada svojim zanatom i da bude majstor u jeziku; u najmanju ruku treba da poslu prilazi ozbiljno, a ne površno, kako se to u nas, nažalost, često događa.

Cervantesov stil, kako smo vidjeli, tvrd je orah za prevodioca. Osim svega spomenutog ima u Cervantesovoj prozi još mnogo toga, što prevodioca stavlja na muku. Cervantes u *Don Quijotu*, na primjer, često parodira arhaični, viteški i pastoralni stil, što u njegovo vrijeme još živi usporedo s modernim. Ima tu i mnoštvo simetrija, antiteza, neodređenih atributa, fraza i uzrečica, dugih rečeničnih nizova, koje valja tu i tamo prekrojiti, dijalogâ svakakvih, od grubih krčmarskih i mazgarskih, iz svratišta i s ulice, do uzvišenih kanoničkih ili vojvodskih, od idiomatskih Sanchovih rečenica i poslovice do viteških besjeda Quijotovih. A najteže od svega jesu idiomatični rijekovi i Sanchove poslovice. Još je tu i patina starine, koje u originalu ima itekako i koja je i prijevodu potrebna, te je valja neusiljeno i neosjetno prevlačiti, a nipošto da djeluje namješteno.

Ne možemo u istu vreću trpati uzvišeni govor Quijotov i kozarski Sanchov; ne smijemo plemenitog zanesenjaka, viteza i gotovo sveca Quijota pretvarati u srijemskoga šereta i domišljana, kao što ni londonskoga građanina Pickwicka iz prošlog stoljeća ne smijemo pretvoriti u hercegovačkog govedara iz naše narodne pjesme. Dok se, primjerice, islandske i norveške pučke pripovijetke ne smiju prevoditi nekakvim »biranim« jezikom, jer su pune tvrdoće i jednostavnosti, dotle opet ne bi valjalo Andersenove, Valerine i Wildeove bajke davati u sirovu »seljačkom« govoru, kad su one umjetnički prečišćene, pisane biranim jezikom. Sve dakle u svoje vrijeme i na svome mjestu. Prevodilac to treba da osjeća, mora to nositi u sebi, treba da ima onu »treću žicu«, a nema li je, nitko mu tu ne može pomoći.

Don Quijote u prijevodu Đorđa Popovića izašao je već treći put, dva tri puta unakažen: prvi put 1895., drugi put 1938. (izdanje »Eosa«, Beograd) i treći put 1952. (izdanje »Novog Pokolenja« u Beogradu). Hvalili su Popovićeve prijevode — prevodilac je i sam hvalio svoj posao — a neki su stručnjaci otišli dotle te ustvrdili, kako je to možda »najverniji prevod Don Kihota u svetu«. Kakvoća Popovićeve prijevoda u pogledu vjernosti originalu ne opravdava tu preuzetnu tvrdnju. Zacijelo su ono neobično pohvalno mišljenje iznijeli »stručnjaci«, koji nisu ni poznavali originala, ili su ga poznavali površno. Ako se taj prijevod mjerio po doslovnom i besmislenom prevodenju fraza i poslovice, onda se možemo suglasiti s onim stručnjacima — da je »najverniji na svetu«, t. j. najdoslovniji, a samim tim i najbesmisleniji. (Ne znam, da li u tu »vjernost« ide i ono pusto izostavljanje mnogih i mnogih rečenica, od kojih bi se moglo složiti čitavo jedno poglavlje.)

O jeziku toga prijevoda mi, dakako, ne možemo govoriti, jer je Đorđe Popović prevodio u jezik svoga vremena i svoje sredine. Ali možemo govoriti o toj toliko hvaljenoj vjernosti. Pogledat ćemo nekoliko primjera — samo nekoliko, jer kad bismo htjeli iznijeti sve, trebala bi nam čitava knjiga.

Na početku *D. Q.* (dio I., glava 3.) krčmar obješenjak, koji je prošao sito i rešeto, kazuje, po kakvim je sve zloglasnim mjestima bio, pa tako spominje i seviljski *Compás*.

Taj ures stare Sevilje spominju u svojim djelima mnogi pisci iz onog vremena. Nalazio se na kraju grada, uza stare zidine, što se protezahu od Puerta Vieja u Triani pa do Puerta del Arenal. Obuhvaćao je onda dosta veliko područje, na kojem su se nalazili kućerci nastanjeni sumnjivim ženama. Bijaše stjecište klateži i »zlatne mladeži«, a nije ni čudo, jer je bio privlačan i jer su se ondje završavala mnoga hodočašća: *Compás* je bio prostor ispred javne kuće u Sevilji. U Cervantesovo doba *Compás* i javna kuća bijahu mjestom bučnih prizora. Zacijelo je bio osobit uzorak i onaj mazgar Barrabás iz »Dične sudopere«, kad je još dobio i titulu »kanonik od *Compása*« — naziv, koji se zasluživao mnogim navraćanjem u one kućerke i u onaj hram.

Uz ostalo riječ *compás* označava i područje, predvorje, prostor ispred kakva samostana ili crkve, ili kakve druge zgrade, ili pak oko nje. U ovom slučaju to je prostor pred javnom kućom. Nije dakle dobro ni vjerno, kad Đorđe Popović uzima prvo značenje iz rječnika te u svom prijevodu *Compás de Sevilla* pretvara u »seviljske šestare«, jer je to i krivo, i nerazumljivo, i besmisleno. I sve dalje, što krčmar niže na tu priliku, Popović je odreda krivo preveo.

Don Quijote vrši pokoru u Sierra Moreni (I, 26). I on bi se, kao Amadís, molio bogu, ali nema patrica (krunice). »I sjeti se, kako će ih namaći: otkine od pole na košulji, što niza nj visi, dugačak trak i zaveže jedanaest uzlova... to mu bijahu patrice, i na njima je izmolio milijun zdravomarija.«

To je autentičan Cervantesov tekst iz prvog izdanja *D. Q.*, po kojem su načinjena tri prva lisabonska i sva moderna izdanja. U drugom Cuestinu izdanju nekome se nije svidjelo, što Don Quijote pravi krunicu od košulje, pa je to mjesto ovako »popravljeno«:

» — Ali ja znam, da je njemu (Amadisu) glavno bilo da se moli, pa ću tako i ja. — I počeo da se moli, a kao krunica služile mu šišarice s nekoga plutova drveta, što ih je nanizao deset po deset.«

Tako i Đorđe Popović u svom prijevodu daje tuđe riječi umjesto Cervantesovih. I izdavači u »Eosu« u Beogradu 1938., i oni u »Novom Pokolenju« 1952., slažu se s Inkvizicijom i nekritički prenose to mjesto. Nije ih smetalo, što je u 35. poglavlju Don Quijotu košulja straga kraća, baš kao što ni vajni popravljivač u drugome Cuestinu izdanju nije svoj »popravak« dosljedno proveo.

Sancho u nešto uvjerava svoga gospodara i veli (I, 37): »Ako ne vjerujete, uvjerit ćete se u pravo vrijeme.« Izriče to frazom: *al freir de los huevos lo verá* (doslovno: »vidjet ćete, kad se jaja budu pržila«). Ta se fraza ne

može doslovno prevesti, kako čini Đ. Popović (»videćete, kad se budu lupala jaja«) — jer u tekstu nema govora ni o kakvim jajima. Fraza je u Španjolskoj poslovična, a uzeta je iz neke priče, u kojoj se kazuje, kako je neka žena u ugljenara kupila košaru ugljena te ga upitala: »Valja li ugljen?« a on joj odgovorio: »Vidjet ćeš, kad na njemu budeš pržila.«

Sužanj pripovijeda svoje zgrade (I, 39) i spominje nekakav zapovjednički brod sa tri fenjera: *la capitana de los tres fanales*. Ono *tres fanales* (tri fenjera) nije ime brodu, kako uzima Đ. Popović, nego su to svjetiljke kao zapovjednički znak na nekadašnjim ratnim galijama.

Kazuje Sancho bakalauru Sansonu Carrascu (II, 4): »Taj čovo valjda misli, da smo se mi tu izvalili u slamu; *ali neka nas pogleda na djelu, pa će vidjeti, jesmo li valjani*.« Za izbočeni dio u originalu stoji: *ténganos el pie al herrar*. Fraza *tenerle a uno el pie al herrar* (doslovno: »držati kome nogu za potkivanje«) znači: *iskušati koga, staviti koga na kušnju*. Ne može se doslovno prevesti, kako čini Đ. Popović stavljajući nesklapno — »ali neka nam drži nogu da se potkuje«.

Žena svjetuje Sancha, da se s gospodarem valjano pogodi za novu službu (II, 7), pa Sancho kazuje gospodaru: — *Tereza veli, da se s vama ljudski pogodim*. U originalu: *Teresa dice que ate bien mi dedo con vuesa merced*. Fraza *atar uno bien su dedo* (doslovno: »dobro svezati svoj prst«) znači *osigurati se, pogoditi se, ugovoriti*. Đorđe Popović prevodi doslovno i besmisleno: »Tereza veli da dobro vežem moj prst sa vama.«

I nastavlja Sancho: — *Jer volovi se drže za rogove, a ljudi za riječ* (španjolski: *que hablen cartas y callen barbas*), a Đorđe Popović i opet prevodi doslovno: »i neka zbori pismo, a mūči brada«.

Nešto prije (II, 5) snuje Sancho, da kćer uda bogovski, pa da joj svi govore: svijetla gospodo. A Tereza na to zavapi:

— Nemoj, Sancho, udaj ti nju za onoga, tko je njoj ravan, jer to je najpriličnije. Ako ti nju iz nanula presadiš u papuče, i iz njene mrke halje suknene u krinolinu i svilu, pa naša Marica, kojoj se govorilo *ti*, bude gospođa, i još svijetla i presvijetla, ne će se djevojka snaći, nego će, kud god se gane, zapadati u tisuću pogrešaka i *raskrivat će, na kakvo je brdo tkana*.

Ovu potonju, izbočenu frazu (španjolski: *descubriendo la hilaza de su tela basta y grosera*) Popović i opet prevodi doslovno: »i pokazaće niti od svoje grube i debele košulje«.

Vitez i perjanik kreću u pohode Dulcineji od Tobosa (II, 8): »Ostadoše Don Quijote i Sancho sami, a čim je otišao Sansón, zarže Rocinante i otpuhnu sivac straga, a to vitez i perjanik uzmu smatrati za dobar znak i za vrlo sretnu slutnju. Ali da se istina rekne, jače je bilo njakanje i otpuhivanje (odadiranje) sivčevo negoli rzanje Rocinantovo, a po tome rasudi Sancho, da će njegova sreća nadmašiti i nadvisiti gospodarevu.«

Humor je u tome, što Sancho po dvostrukom glasanju svoga sivca dokučuje, da će mu sreća biti veća od gospodareve. Prevodilac Đ. Popović upropaštava Cervantesov humor ne razumijevajući i izostavljajući ono *sospirar* i *sospiros* iz originala, a to su blagozvučnije riječi za onaj sivčev zvuk, koji nije blagozvučan.

Don Quijote poziva Sancha na red (II, 9), da se ne bi sasvim izbezobrazio, te mu izriče zabranu, koja otprilike kazuje: *Nemoj da prevršiš...* Sve zajedno u originalu glasi: *Habla con respeto, Sancho, de las cosas de mi señora, y tengamos la fiesta en paz* — to jest: *Govori ti, Sancho, sa što-vanjam o onom, što se tiče moje dike, da ne bude vraga.*

To prevodilac Đorđe Popović upropaštava svojim nemoćnim, doslovnim prevodenjem — »pa provodimo praznik u miru!«

I domeće Don Quijote: *Sviraj, ali i za pas zadjeni* (španjolski: *y no arrojemos la sogá tras el caldero*) — a Đorđe Popović i opet krivo: »i nemoj da mislimo, da je sve propalo«!

Sanchu valja u Toboso, da traži Dulcineju (II, 10), te on u nevolji razvezuje monolog: »Čuvaj se, Sancho, jer su ljudi u Manchi čestiti, ali žestoki, i ne znaju za šalu. Svega mi, ako te nanjuše, zlo i naopako tebi! Sijevaj, što ti jada! Koja je meni nevolja, da ja od jalove krave mlijeka tražim i *đavla izazivam*, za tuđu voljicu...!«

Za ono *izazivati đavla* u originalu stoji fraza *buscarle tres pies al gato* (doslovno: »tražiti tri noge u mačke«). Španjolci tu frazu uzimaju za našu: *izazivati vrága, zapodijevati kavgu, upuštati se u opasan pothvat* i t. sl. Đorđe Popović i opet prevodi doslovno i besmisleno: »nećemo mi tražiti tronoga mačka radi tuđa ćefa«!

Neki đak namjernik pripovijeda vitezu o svečanoj svadbi bogatog Camacha (II, 19) i nabraja mu, koga je sve taj bogati seljak pozvao. A pozvao je i mnoge plesače i glazbenike. Veli đak vitezu: »Istinsko je čudo, koliko ih je pozvao.« U originalu: *Es un juicio los que tiene muñidos.*

Rijek je po etimologiji neobičan, a znači: *valja vidjeti, pravo je čudo, da staneš i da se diviš, da zineš od čuda* i t. sl. Prevodilac Đorđe Popović nije razumio, pa je to mjesto, po okušanoj metodi, naprosto izostavio.

U Andaluziji je i sada u upotrebi taj rijek u prvobitnom značenju, naime: *mnoštvo svijeta, gužva, gungula, strka* i t. sl. Rijek je nastao ovako: riječ *juicio* znači *razbor, razum, sud*, a *juicio final* — »posljednji sud«, to jest *sudnji dan*. Po katoličkom vjerovanju na sudnji dan skupit će se svi mrtvi u Jozafatskoj dolini (kod Jerusalema), da im se sudi za djela, što su ih za života počinili. Umjesto *juicio final* kazivalo se kratko: *juicio*. Kad je španjolski seljak s propovijedaonice slušao o tome sudnjem danu i o zboru mrtvih u onoj dolini, u njegovoj je glavi nastao pojam o silnoj strci i gunguli — i odatle onaj rijek.

Pojavili se mladenci Camacho i Quiteria, a kad Sancho ugleda mlâdú, uzviknu (II, 21):

— Tako mi vjere, ova nije odjevena kao seljanka, nego kao zgodna dvorjanka! Tako mi duše, to je ljepojka djevojka, i *svakoj bi ložnici bila na čast!*

U originalu: *Juro en mi ánima que ella es una chapada moza, y que puede pasar por los bancos de Flandes.*

Riječ *banco* svašta znači — uz ostalo i *krevet*. Flandrija opet, u kojoj su Španjolci vladali, bijaše zemlja visoke materijalne i duhovne kulture, i Španjolci su joj se divili (pogotovu njezinim tekstilnim proizvodima, o čemu svjedoče djela klasičnih pisaca). Ne razumijevajući tekst, Popović je i to mjesto krivo preveo stavivši: »Duše mi... mogla bi proći kroz prudove u Flandriji!«

Sanchova žena i kći zanose se sjajnom budućnošću (II, 50):

— A šta marim ja — priklopi kći — ako tkogod, kad me vidi, kako sam se napela i uznijela, rekne: *Našla se svinja, gdje nije bila.*

Tu u originalu stoji: *Uióse el perro en bragas de cerro...* To je prvi dio poslovice, na koji se može, ali ne mora, nadovezati: *y no conoció a su compañero.* Odgovara joj naša: *Našla se svinja, u čem nije bila.* Đorđe Popović prevodi doslovno: »Video se pas u prtenim gaćama.«

Sanchova žena piše vojvotkinji, kako namjerava na Dvor, u prijestolnicu, i kako će se sa kćerkom izvaliti u kočiji. I nadovezuje:

»Mnogi će pitati, tko su te gospođe u toj kočiji, a jedan će moj sluga odgovarati: — Žena i kći Sancha Panze, namjesnika na otoku Baratariji! Tako će se Sancho proslaviti, a ja ću biti poštovana. *Valja dakle svakako u prijestolnicu.*«

Tereza dakle pritvrđuje, da joj valja u prijestolnicu. U originalu tu stoji: *y a Roma por todo.* Đorđe Popović nije razumio, pa prevodi krivo i besmisleno: »A ja ću biti poštovana, a naročito u Rimu!«

Momak zaveo djevojku, a kad ga ona tuži, on se brani (II, 54): *Laže ona, koliko je god zinula,* i još više, ako veli, da sam joj obećao, da ću je uzeti.«

Drsko, krupno lagati španjolski se kaže *mentir por mitad de la barba* (doslovno: »lagati polovinom brade«). Ne treba, zaista, osobitog znanja u španjolskom jeziku, da čovjek shvati onu frazu iz teksta; ali Đorđe Popović ipak prevodi doslovno i šaljivo: »devojka laže sa polovinom svoje brade, pa i sa celom bradom, kad kaže...« A još je posrijedi čeljade, koje i nema brade!

Don Quijote, pobijeđen u Barceloni, nije više ni za što, sav je obrvan, zapao u mlitavilo i malodušnost. Takav vitez nije kadar da nekim seljacima raspravi i rasudi o nekim njihovim sporovima, pa to prepušta perjaniku; gospodar se ispričava (II, 66):

»Meni se uzmutila i zbrkala pamet, pa *nisam ni za što.*« U originalu: *no estoy para dar migas a un gato* (doslovno: »nisam kadar ni da mački

dam mrvice«). Tom se frazom izražava nemoć ili neraspoloženje, a znači: *nisam ni za što*. U Bosni i u Srbiji kažu još: *Tü mani me se, sav sam bätäl*. A Đorđe Popović prevodi nemoćno, doslovno: »Ja ne bih mogao ni maće nahraniti«!

Malo dalje, gdje je riječ o utrci debelog i mršavog, neki seljak predlaže: — Najbolje je, da i ne trče... Nego dederte da polovinu oklade otpijemo i da zovnemo gospodu u krčmu, na dobro vince, a *za drugo ne tarem glavu*.

Za ovo potonje (»za drugo ne tarem glavu«) original ima: *y sobre mi... la capa cuando llueva*. Govornik počinje zakletvom: *pa ako sam krivo, na moju dušu*, ali se prekida i okreće onaj rijek, kazujući: *za drugo ne tarem glavu*. Naumio je da kaže otprilike: *a jesam li krivo, nek' se meni u grijeh upiše*, ili pak: *a nisam li dobro pogodio, neka je na moju dušu*. Đorđe Popović nije razumio, pa prevodi doslovno: »a ja navlačim japundže kad kiša pada«!

Ištivali perjanika, a gospodar mu još predlaže, da se malo izbatina, kako bi izbavio začaranu Dulcineju. Perjanik, ojađen i ljutit, odgovara vitezu (II, 69): »Zar da se svagda na meni kola lome, da se drugi iskobe-ljaju iz zla!« U originalu: *tengo yo de ser la vaca de la boda* (doslovno: »zar ja moram biti svatovska krava«).

Kad Španjolac želi da kaže, kako je netko predmet šale i poruge, ili pak kad želi označiti, da će netko u nekom pothvatu biti žrtva, izvući tanji kraj, za drugoga vaditi kestenje iz vatre, i t. sl. — onda veli, da je taj *la vaca de la boda*. To je dakle *ispaštalo, izvuković* (njemački: *Sündenbock*), *onaj, na kojem se kola lome*. Đorđe Popović i opet prevodi nemoćno, doslovno: »moram da budem svatovska krava«!

*

Mogli bismo nizati stotine i stotine ovakvih primjera, ali nam je i ovo dovoljno, da se malo bolje upoznamo s tim prijevodom, za koji su neki utvrdili da je možda »najverniji prevod Don Kihota u svetu«. Nadajmo se, da nam izdavači ne će i četvrti put dati rog za svijeću.

TRI ZANEMARENE RIJEČI

Stanko Hondl

Hidrogenski. V o d i k o v u bombu zagrebački dnevnicu malone uvijek zovu hidrogenska bomba, a oglašena je nedavno u Zagrebu i knjižica »Hidrogenska bomba«. Novi pridjev *hidrogenski* upućuje na imenicu hidrogen, za koju ne znam, u kojem jeziku dolazi baš u tom obliku. U latinskom jeziku farmakopeje vodik se zove hydrogenium, te s tim u skladu Bratoljub Klaić (»Rječnik stranih riječi«, 1951.) kaže: hidrogenij. U našem se jeziku naj-